

ZƏRƏRVERİCİLƏRƏ QARŞI BİOLOJİ MÜBARİZƏDƏ İNNOVATİV TÖHFƏ

Lalə Məmmədova^{1,2}, Zinyət Şahverdiyeva¹

¹*Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyinin Zoologiya İnstitutu*

²*Bakı Dövlət Universiteti, k.l19991@mail.ru*

Bitki zərərvericiləri bitkilərin şirəsi ilə qidalanaraq, gövdə və budaqları deformasiyaya uğradır, fotosintez və tənəffüs prosesini pozur. Nəticədə yarpaqlar, meyvələr tökülür, bitki zəifləyir. Əksər zərərvericilərin xırda ölçülü olması, bədən quruluşlarının mühit şəraitinə uyğunluğu, kütləvi çoxalma qabiliyyəti onların geniş yayılmasına imkan yaradır. Həmin zərərvericilərin bioekoloji xüsusiyyətlərini bilməyən, onların təbii düşmənlərini tanımayan fermerlər çox vaxt kimyəvi mübarizəyə üstünlük verirlər.

Tədqiqatımızın əsas məqsədi ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı məhsullarının yetişdirilməsi üçün bitki zərərvericilərinə qarşı bioloji mübarizə üsullarından olan entomofaqların tətbiqinin vacibliyini göstərmək, bu üsulun fermerlər üçün daha sərfəli olduğunu ictimaiyyətə çatdırmaqdır. *Bracon hebetor* entomofağının laborator şəraitdə yetişdirilməsi onların qidalandırılması zamanı tərəfimizdən hazırlanmış nar ekstraktlarının istifadəsindən ibarət olmuşdur. *Bracon hebetor* vasitəsilə həyata keçirilən bu bioloji mübarizə üsulunun pambıq, qarğıdalı, bostan, meyvə bitki zərərvericilərinə və ən mühüm sahələrdən biri olan arıçılığa ciddi ziyan vuran mum güvəsinə qarşı istifadəsi məqsədəuyğundur.

Zoologiya İnstitutunun Tətbiqi Zoologiya Mərkəzində bu növün laborator şəraitdə çoxaldılması zamanı ən vacib faktorlardan biri qidalanma və temperatur rejimi olmuşdur. Normal inkişaf üçün 26-28°C temperatur tələb olunur və 10-12 gün müddətində entomofaq öz həyat tsiklini başa çatdırır. Təbiətdə yetkin fərdlər əsasən alma, ərik, gilə və s. bitkilərin çiçəklərinin nektarı ilə qidalanır. Laborator şəraitdə isə qidalandırma üçün 10-15%-li şəkər tozu məhlulu hazırlanır.

Hazırlanmış məhlula tərəfimizdən nar bitkisinin ekstraktı əlavə olunmuş və müşahidə aparılmışdır. Belə ki, əlavə etdiyimiz ekstrakt antioksidant və antiradikal maddələrlə zəngindir və ekstraktın aktivliyi DPPH və xemilüminessensiya metodu ilə yoxlanılmışdır. Qeyd edək ki, laborator şəraitdə müm güvəsindən sahib kimi istifadə olunmuşdur ki, bu da son dövrlərdə arıçılığa böyük ziyan vuran növdür.

Əldə olunan nəticələrə əsasən, entomofağın həyat tsiklinin uzadılması, yumurtlama qabiliyyətinin stimullaşdırılması və abiotik faktorlara davamlılığının artırılması ilə onun zərərvericilərə qarşı daha effektiv olması təmin edilmişdir. Bu, kimyəvi preparatların tətbiqinin miqdarının azaldılması, keyfiyyətli və təhlükəsiz məhsulun əldə olunması üçün əsas verir.